

Baština poljičko omiške obitelji Dražojević Jelić

Mr Radoslav Tomić

viši kustos Muzeja grada Splita

Izvoran znanstveni rad

O obitelji Dražojević pisano je dosad u našoj znanstvenoj literaturi u nekoliko navrata i uvijek se isticalo da je to hrvatsko plemstvo doseljeno u Poljica, gdje su dugo vremena bili u vrhu te kneževine. Prvi je poznati član te obitelji Dražoje koji je kao »knez, hrvatski plemić i gospodar Kamen-grada vladao u Poljicama«¹ oko 1350. Dražojevići se dakle doseljavaju u Poljica sredinom 14. stoljeća. Iz rodoslovnog stabla obitelji, koje se čuva u Muzeju grada Splita, doznajemo da je Juraj Dražojević, pretpostavljamo sin Dražojev (po kojemu dobiva prezime), bio »Conte generale della Poglizza«, a umro

Na osnovu rodoslovnog stabla i bogate arhivske i spomeničke građe autor prikazuje niz povijesnih podataka iz života i djelovanja ugledne poljičko omiške obitelji Dražojević Jelić, prateći kronološki podatke o brojnim njezinim članovima. Citirajući imena i rodbinske veze od prvog poznatog člana Dražoja, gospodara Kamen-grada koji je vladao u Poljicima oko 1350. godine do posljednjeg muškog potomka Jurja Dražojević Jelića (1848—1897). Vrijeme života obitelji u Omišu (od 1570. g.) autor dokumentira sačuvanim objektima i većim brojem nadgrobnih spomenika obitelji.

je 1430. Iz iste obitelji bio je u 16. stoljeću veliki knez Ivaniš Nenadić — Dražojević,² Ivan Augustinović — Dražojević,³ Ivan Augustinović — Dražojević ml.,⁴ koji je

¹ Alfons Pavich pl. Pfaenthal: *Prinosi povijesti Poljica, Sarajevo, Zemaljska štamparija, 1903, str. 37.*

² A. Pavich, o. c., str. 42.

³ A. Pavich, o. c., str. 43.

⁴ A. Pavich, o. c., str. 49.

⁵ A. Pavich, o. c., str. 8.

Kuće Dražojevića Jelića uza župnu crkvu u Omišu
(kraj 16. st.)

Nadgrobnna ploča Žarka Dražojevića iz 1508. god. u Splitu

dužnost velikoga kneza obavljao dvadeset godina, od 1546. do svoje smrti, 1567.

Najznačajnija je svakako pojava Žarka Dražojevića, koji se istaknuo u borbi protiv Turaka pod Klisom, gdje je kao starac od sedamdeset godina i poginuo 1508, te je pokopan u splitskoj katedrali. Njegova udovica Katarina mu je postavila nadgrobnnu ploču s natpisom na latinskom jeziku⁵ i s reljefom konjanika. Danas je ta renesansna umjetnina, prislonjena uz zid romaničke kuće kraj crkvice sv. Ivana u Splitu, izložena nevremenu i trebalo bi je sačuvati od daljeg propadanja. Natpis, objavljen u *Bulletinu* i kod Pavića prepisan, danas više nije vidljiv a i sam reljef je nagrižen od kiše i morske soli. Žarko je bio vlasnik kule Nučak u selu Brodarić-Trilju, koje je selo 1457. ugarski kralj Ladislav darovao njegovu ocu Petru Juliju, te kule Kunjak u Kučićima, selu u zaleđu Omiša, ali su obje kule ubrzo potpale pod vlast Turaka.⁶ Latinizirano prezime njegove udovice Katarine, Martinusia, kako je stajalo na Žarkovoj nadgrobnnoj ploči, moglo bi u hrvatskom obliku biti Martinušević iz koje je obitelji i Jakov, biskup Skradina, a također i majka kardinala Jurja Utišenovića Martinuševića. Katarina je u povijesti hrvatske umjetnosti poznata i kao donatorica lijepe renesansne pokaznice u riznici splitske katedrale, rad mletačkog majstora Victora de Angelisa iz 1532.⁷

Dr. Karlo Kosor⁸ navodi, pozivajući se na K. Bačića,⁹ da je kardinal imao dvije sestre, od kojih se jedna nepoznata imena udala za Ivaniševića u Poljica. Možda bi Chaterina Martinusia mogla biti sestra kardinalove majke, što ostaje tek pretpostavka, iako bi vremenski to bilo moguće. Kardinal se naime rodio 1482. u Kamičku na rijeci Krki, a Katarina Dražojević-Martinusia je još živa 1535, ali je tada morala biti u dubokoj starosti, računajući čak i na veliku razliku u godinama između nje i Žarka, rođenog 1438. Iako supruga hrabrog ratnika iz plemićke obitelji, ona samosvjesno ističe na njegovu grobu i prezime svoje obitelji, prizivajući dakle otmjenost i starinu svojega roda.

Godine 1570.¹⁰ zbila se najveća migracija Poljičana na mletački teritorij. Zbog turske opasnosti Poljičani su podnijeli molbu mletačkom Senatu da im dopusti prijelaz na njihovo područje i da im prizna status koji su

⁶ Vidi isprave u Muzeju grada Splita.

⁷ Diana-Gogala-Matijević: *Riznica splitske katedrale, Izdanje Muzeja grada Splita, 1972. str. 79, fotografija br. 35.*

⁸ Karlo Kosor: *Drniška krajina za turskog vladanja, Kačić, Split, god. 11, 1979, str. 139—140.*

⁹ K. Bačić: *Grad Kamičak na Krki, Jadranska vila, Omiš, 1929. str. 105—106.*

¹⁰ A. Pavich, o. c., str. 50—51.

Kuća Dražojevića Jelića u ulici Nikole Kačića u Omišu (17/18. st.)

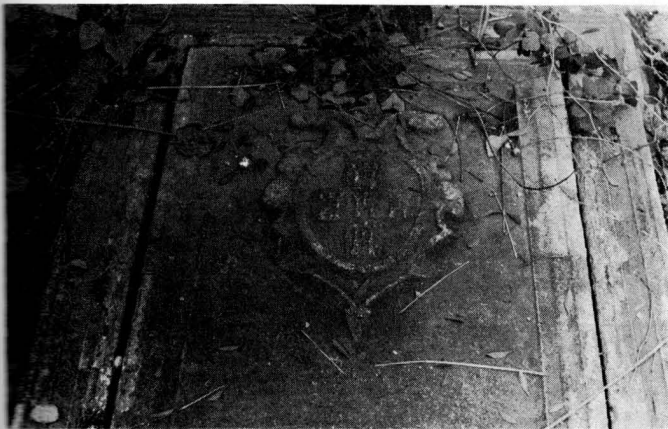

Nadgrobna ploča obitelji Dražojević Jelić iz 1630. g. na starom omiškom groblju

Nadgrobna ploča obitelji Dešković iz 1780. g. na starom omiškom groblju

Nadgrobna ploča obitelji Pavković iz 1622. g. na starom omiškom groblju

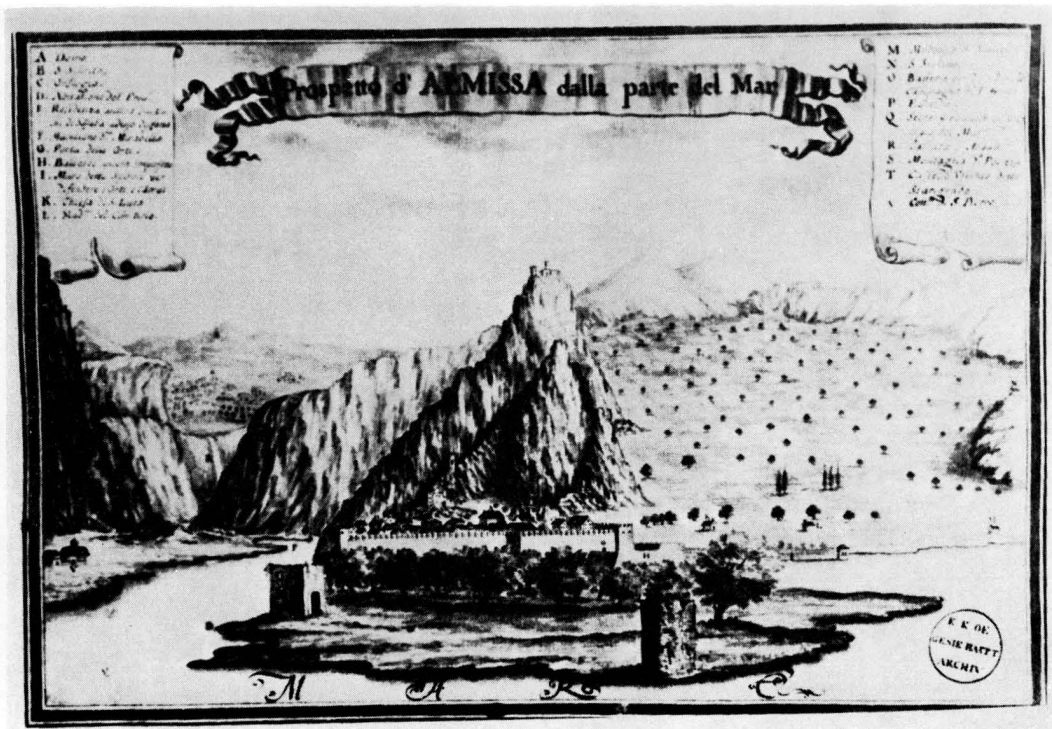

imali u Poljicima. Dukalom od 6. lipnja 1570. dužd je Mocenigo odobrio molbu Poljičana, jer su izbjeglice Veneciji bile i te kako korisne u borbi protiv Turaka. Iz dukale je vidljivo da se tada iselilo 350 obitelji, dakle najmanje 1 000 stanovnika, te da su vođe seobe bili knez Petar Jelić (s braćom Jurjem, Nikolom i Stjepanom), knez Janko Marijanović, knez Juraj Antunović i konačno da su Jelići-Dražojevići bili do tada zapovjednici sela Truša i Duća, što znači da su im tu bile i kuće. Petar i njegova braća, sinovi već spomenutog kneza Ivana Dražojevića, od tada se gotovo u svim ispravama nazivaju po majci Jeli pridjevkom Jelić.¹¹

Naša se dakle obitelj iselila u Poljicima najbliži grad Omiš i tu je živjela sve dok nije izumrla krajem prošlog stoljeća. Marijanovići su se iselili na otok Brač i u Sutivanu su sagradili kaštel-utvrdu, tzv. Jankov dvor,¹² a

¹¹ Ivan Pivčević: *Pomen nekolicini Poljičana*, Split, Narodna tiskara, 1907, str. 60, ili *rodoslovlje u Muzeju grada Splita*.

¹² Dasen Vrsalović: *Povijest otoka Brača*, Supetar 1963, str. 204.

Grafika s prikazom Omiša iz 1780. g. Ratni arhiv u Beču

Antunovići u Split. Pritom treba napomenuti da su i Marijanovići (a vjerojatno i Antunovići) potomci plemena Dražojevića,¹³ što posvjedočuje i grb jednak za obje obitelji.

Iselj enje jednog dijela obitelji Dražojević iz Poljica u Omiš, rezultiralo je dvojn im prezimenom, koje nije nastalo ženidbenim nagodbama kao u slučaju obitelji Soppe-Papali, Michieli-Vitturi, Fanfogna-Garagnin i tolikih drugih u Dalmaciji, nego iz praktičnih razloga. Rod se množio, a prezimena su se uzimala po imenu oca ili majke. Od svih Dražojevića jedino su Jelići sačuvali i staro prezime, ističući time svoje prastaro podrijetlo. U njihovoj postojbini Trušima i Dućama nije poznato da bi postojali ostaci njihovih kuća, niti je u tradiciji tih sela sačuvan spomen o njima. Sistematskim istraživanjem pučke arhitekture Dalmacije i Poljica možda će se ući u trag arhitektonskim slojevima koji bi mogli pripadati tim stoljećima.

Braća Dražojević su se doselila u Omiš 1570. i odmah po dolasku sagradili kuće u najljepšem dijelu gradića, uz župnu crkvu. Da je slikoviti sklop kuća uz apsidu današnje župne crkve pripadao obitelji Dražojević, svjedočio je sve donedavno kameni grb koji je stajao ponad prizemnih vrata kuće, u prolazu, što vodi u sakristiju crkve. Grb je prilikom nedavnog popravka jednog dijela tog građevnog sklopa skinut i danas je pohranjen u prostorijama »Društva prijatelja kulturne baštine« u Omišu (budućem Muzeju grada). Grb u štitu prikazuje vuka okrenute glave dok promatra ptičurinu — orla ra-

širenih i uzdignutih krila. Uz njega su inicijali V. S. i natpis¹⁴

CAVTVS. CON. PROSPERIS
FORTIS. CON. ADVERSIS

To je tek dio kićenog grba ove obitelji. Kad je cjelovit, onda je štitić podijeljen u dva vertikalna polja. Lijeva polovica je pak ponovno dvjema dijagonalama podijeljena u četiri dijela. Gornji i donji dio je u obliku šahovskog polja, čiji su kvadrati naizmjenično crvene i srebrne boje, dok je lijevo i desno polje okićeno plavim rogovima, obješenim o tanke vrpce. Na drugoj pak polovici prikazan je orao u letu i bijeli vuk na zelenoj tratini. Štitić grba nadvisuje šljema sa grofovskom krunom ukrašen lepršavim svitkom, desno zlatnim, srebrnim, crvenim i plavim, a lijevo srebrnim i plavim. Na vrhu šljema (kacige) stoji uspravno crveni vuk sa zlatnom ogrlicom, noseći u ruci plavi rog, iz kojega kao da svira.¹⁵

Na nadgrobnoj ploči Dražojevića Jelića, na starom omiškom groblju, tik do crkve, u natpisu se spominju »Juraj i Stjepan braća Jelić-Dražojević, plemići hrvatski i poljički«,¹⁶ iznad čega je isti grb s orlom i vukom. Grobnicu su dali podići već spomenuti Juraj i Stjepan, sinovi velikog kneza Ivana, čiji je treći i najstariji sin Petar predvodio seobu Poljičana na područje pod Venecijom. Grobnica je kako otkriva natpis podignuta 1630, a kako

¹³ I. Pivčević: o. c., str. 81 ili rodoslovlje.

¹⁴ Cvito Fisković: *Iz renesansnog Omiša, Split, Izdanje Historijskog arhiva u Splitu, 1957, str. 24.*

¹⁵ Vidi dokumente u Muzeju grada Splita.

¹⁶ C. Fisković: o. c., str. 24.

Portret grofice Elisabete Virginije Jelić. Nepoznati majstor druge polovine 18. stoljeća

Grb obitelji Dražojević Jelić. Akvarel izradio (1858) Ante Bezić

na njoj piše da su je braća podigla za sebe i svoje nasljednike, bit će da je godina maknadno upisana jer je Stjepan umro 1597, a Juraj 1587.¹⁷ Petar je umro 1570. i vjerojatno je pokopan u Poljicama. Ploča na kojoj izbljedjeli grb i natpis odaju kasnorenesansne oblike razbijena je po sredini grba i potom nespretno spojena cementom.

Na prostoru gdje su braća Dražojević Jelić podigli trokatnicu s pročeljem prema jugu, te ispred dvije kuće spojene središnjim zidom, zatekli su i dvije starije prizemnice, od kojih ona sjevernija ima neprofilirani prozor lučnog otvora na učelku. Taj bi danas urušeni i prepravljani dio mogao biti s kraja 15. stoljeća, iako izostanak jasnijih stilskih oznaka ne dopušta sigurnu dataciju. Na južnoj kućici su vrata na koljeno, a na zapadnoj vanjskoj plohi zida u dvorištu, i danas stoji kvadratna niša, česta u seoskom graditeljstvu Dalmacije, koja je služila za ostavljanje predmeta svakodnevne upotrebe. Osim grba koji je po obradi i vremenu nastanka kasnorenesansni rad osrednjeg majstora i profiliranih natprozornika trokatnice, kamenih konzolica uz prozore, treba spomenuti i profilirani dovratnik koji pri dnu završava s tzv. dijamantnim vrškom, a umetnut je kod pregradnje dvorišnog zida na ulaz u dvorište.¹⁸ Obiteljska zdanja Dražojevića Jelića, uključujući i dvije starije prizemnice, ma koliko danas izgledala rustično, morala su se tada u Omi-

šu isticati, gdje se počinje reprezentativnije graditi tek u 17. i 18. stoljeću kad postepeno jenjava opasnost od Turaka. Tada je proširena župna crkva, iako se na to pomišljalo još od 1603.¹⁹ Rušenjem kuće na prostoru Ribarskog trga, početkom 20. stoljeća, ovaj se sklop sretno otvorio prema novonastalom slobodnom prostoru, te s apsidom i zvonikom župne crkve stvara danas jedan od najslikovitijih dijelova staroga Omiša. Unatoč svom pučkom i rustičnom karakteru »ovaj mali zatvoreni prostor ima svoje vrijednosti i dostojanstvo pravog gradskog trga.«²⁰ Ako su i zatečene, dvije starije kuće bile su vlasništvo Dražojevića Jelića, što potvrđuje i zajednički dvorišni zid te natkriti trijem između trokatnice i sjeverne prizemnice. One su, čini se služile jednim svojim dijelom

¹⁷ Vidi dokumente u Muzeju grada Splita.

¹⁸ Kamen umetnutog dovratnika s dijamantnim završetkom kvalitetniji je od onog kojim je građena kuća. Isti završetak imaju dovratnici na crkvi sv. Duha, koja je dovršena kako svjedoči i natpis na njoj 1587. Na baroknoj palači na trgu kraj sv. Mihovila su dovratnici koji umjesto tzv. dijamantnog završetka imaju motiv cvijeta.

¹⁹ C. Fisković, o. c., str. 30.

²⁰ Milan Prelog: *Prostor-Vrijeme*, Zagreb, Društvo historičara umjetnosti Hrvatske, 1973, tekst uz fotografiju ovog trga.

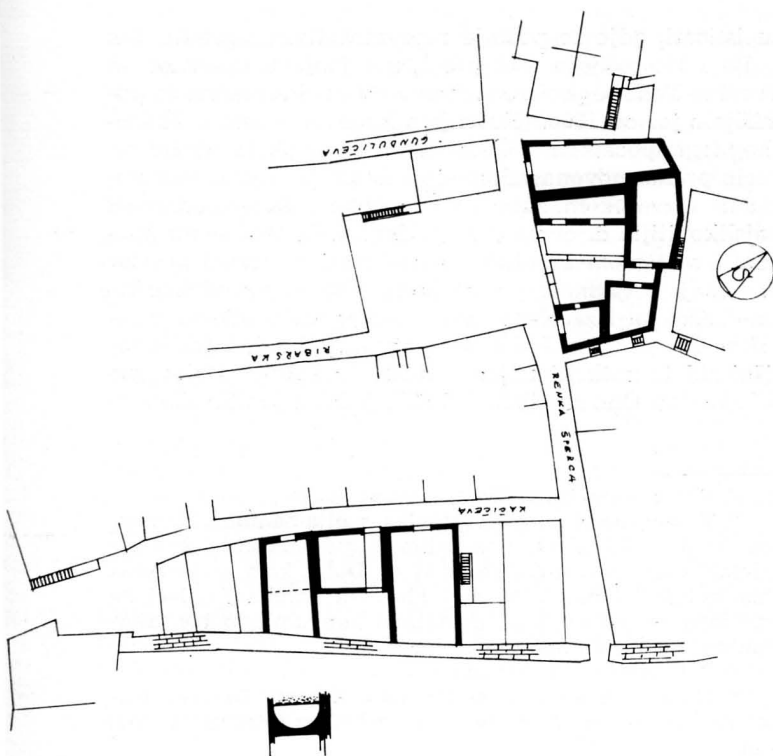
i kao kuhinja s jednostavnim ognjištem, što podsjeća na način života u Poljicama, gdje se kuhinja u pravilu gradila odvojeno od stojnice, pa bi to i s obzirom na kulturu stanovanja ukazivalo na povezanost ove obitelji s krajem iz kojega su se iselili.²¹

Zdanja braće Jelića nisu izrazitije stilski definirana i izgledom ne odaju bogatstvo ovoga prastarog roda, koje se u dugogodišnjoj svojoj povijesti nije nametalo gradnjom raskošnih palača, nego više ustrajnom borbom protiv najveće onodobne opasnosti, Turaka. Od pogibije Žarka Dražojevića, vlasnika donje i gornje Cetine, do Petra koji je poginuo u Zakućcu²² 1570. godine, do Jurja koji je kod Zadvarja spasio Nikolu Primevia, omiškog plemića (možda brata dr. Ivana Primojevića, kojega se portret nalazi u Omiškoj dukali),²³ preko Augustina, Stjepanova sina (umro 1637), nadzornika luke u talijanskom gradu Chioggi, te do brata mu Nikole, koji je služio na mantovanskom dvoru Karla I. i poginuo u kandijskom ratu 1646.²⁴ — možemo neprekidno pratiti taj odvažni rod kako predvodi Poljičane u borbi protiv Turaka, zbog kojih je ta kneževina navodno promijenila čak i zastavu,²⁵ i zbog kojih su se Jelići odselili na mletački teritorij, ne zaboravivši na svoj zavičaj, ponosno ističući da su oni plemići »Hrvatske i Poljica«. Tako ćemo u rodoslovlju gotovo svakoga člana obitelji pronaći attribute capitano, colonello ili governor, sve dok je u Dalmaciji bilo Turaka.

Razumljivo je stoga da je Venecija Petru Dražojeviću Jeliću (1684—1785) i njegovim nećacima Dragutinu Juliju (1711—1752), Simunu Jurju (1712—1777) i Petru Antoniju (1714—1768), udovoljila molbi da oni i svi muški potomci njihovi i zakoniti nasljednici budu s titulom conte upisani u mletački »Libro de titolati«, što je

Kameni grb obitelji Dražojević Jelić, naden na kući iz 16. stoljeća

²¹ Kuhinje u potkrovlju u Omišu nisu sačuvane u većem broju. Navodim onu sa ognjištem i napom u kući Lučić, uz župnu crkvu. Kuća je iz 15. stoljeća (neprofilirani prozor lučnog završetka, maleni prozor pačetvorinastog oblika, zazidana vrata na južnoj strani kuće...). U kući su se sačuvali dijelovi baroknog namještaja iz ostavštine obitelji Caralipeo-Despotović, te portret contesse Caralipeo s kraja XIX. stoljeća.

²² U ispravama obitelji Dražojević-Jelić u Muzeju grada Splita spominje se 25. veljače 1524. crkva u Zakućcu kao vlasništvo Gašpara Dražojevića. Crkvi danas nema traga, a vjerojatno je srušena već 1570. godine prilikom upada Turaka u Poljica.

²³ Anka Simić-Bulat: *Omiška dukala, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, Split, br. 10, 1956, str. 170—178.*

²⁴ Pivčević, o. c., str. 59—80.

²⁵ Stipe Kaštelan: *Povijesni ulomci iz bivše slobodne općine-republike Poljica, Split, Leonova tiskara, 1940, str. 55—56.*

Tlocrti obiteljskih kuća Dražojevića Jelića na Ribarskom trgu i u Ulici Nikole Kačića

i učinjeno 1. ožujka 1736.²⁶ Prijepis toga na pergamentu izdanog dokumenta, danas izgubljenog, učinio je i u akvarelu grbove oslikao 1858. Ante Bezić, u vrijeme dok je načelnik u Omišu bio Paolo Benković.²⁷

Jelići se zene djevojkama iz najistaknutijih obitelji. Studiraju u Italiji. Znademo za Matu (1636—1721), isusovca, odgojenog u Ilirskom kolegiju u Loretu, župnika crkve sv. Justine u Veneciji, »*illustre per dottrina ed integrità di costumi*«. Povjesničar Šime Ljubić navodi da je napisao »*mного u prozi i u stihovima*«, kao na primjer elegiju u kojoj oplakuje sudbinu Krete (tiskana u Veneciji 1666), zatim pjesmu prigodom rođenja sina imperatora Leopolda, 1687. itd.²⁸ Djela toga pisca nisu poznata u pregledima starije naše književnosti, pa bi za njima trebalo tragati u knjižnicama Venecije. Istodobno je on jedan od rijetkih naših starijih književnika koji su živjeli i stvarali izvan domovine.

Kapetan Augustin (umro 1637) oženio se 6. lipnja 1624. Jerkom, kćerkom guvernera Matije Pavkovića.^{31,32} Kapetan Ivan Dražojević-Jelić (1679—1736) ženi Margaritu Dešković-Furioso,³³ a sačuvao nam se i njegov portret, koji je 1952. dr. Kruno Prijatelj doveo u vezu s velikim hrvatskim baroknim slikarom Federikom Benkovićem,³⁴ za kojeg se znade da je bio povezan s Omišom.³⁵ Ivanov sin, kapetan Petar Antonio, oženio se Francescom Pappalich (Martinis), što nedvojbeno potvrđuje ugled i stečeno bogatstvo obitelji Dražojević-Jelić.

Krajem 17. stoljeća (ili na samome početku 18. stoljeća),³⁶ Jelići podižu u današnjoj Ulici Nikole Kačića veću kuću prislonivši je uz istočni gradski zid, koji na nekoliko mjesta i prolazi kroz njenu unutrašnjost. Sada su Jelići mogli sagraditi visoku i prostranu dvokatnicu, jer

je opasnost od Turaka prošla, zidine više nisu bile toliko važne, a bogatstvo i već potvrđeno plemstvo od Venecije omogućili su im podizanje istaknutijeg zdanja. Sred prizemlja novogradnje nalaze se prostrana i široka vrata koja vode u dvorište, sada zatrpano nadogradnjama. Ponad vrata je kameni profilirani vijenac koji se u Dalmaciji sreće u sličnim oblicima od renesanse do 20. stoljeća. U Omišu je taj motiv osobito omiljen i nema istaknutije renesansno-barokne građevine na kojoj ga ne nalazimo ponad vrata ili prozora, često kao jedini ukras pročelja. Kuća je na tradicionalan način sjedinjavala stambenu i gospodarsku funkciju. U prizemlju je konoba, a vjerojatno su se ondje nalazili i dućani. Na sjevernoj strani od glavnog ulaza je jednostavan kvadratni prozor sa željeznim rešetkama, a na južnoj su izgleda stajala vrata na koljeno. Unutrašnjost toga južnog prizemnog dijela presvođena je bačvastim svodom, građenim od malih tesanaca u redovima što se opiru jedan o drugoga. I na prvome katu je isti prostor nadsvodjen, te se sačuvala predaja da je tu bila obiteljska kapela. Profilirani vijenci poviše prozora drugoga kata ponavljaju se i na bočnim stranama kuće, dok arhitrav na sjevernim bočnim vratima uokviruje tzv. štap, što još jednom potvrđuje omiljenost upotrebe gotičkih motiva u Dalmaciji, iako Omiš ne prednjači u umjetničkom oblikovanju, te mu neki dijelovi imaju izrazito ruralni karakter.

Unutrašnjost nove zgrade bila je ispunjena stilskim namještajem koji se djelomično sačuvao kod nasljednika, biblioteka je prodana poslije drugog svjetskog rata, a umjetničke slike, kojih je navodno bilo 17, rasute su kod nasljednika ili se nalaze u muzejskim ustanovama Splita, te neke zaslužuju posebnu obradu jer se ističu kvalitetom.

ali se između ostalog nazire i riječ CROATIAE. Možda i ovdje piše CROATIAE POLITIAE NOBILIS, kao i na grobu Dražojevića-Jelića. Na dnu je u plitkoj niši reljef mrtvačke glave. Grobnice ovih dviju obitelji su među raskošnijima u Omišu. Najljepša je ona Antonia Furiosa i supruge mu iz 1780. Natpis na njoj glasi:

DOMINICA SALOMONI
UXOR MAESTISSIMA
SIBI ET BENEME
RITO ACDILECTISSIMO
VIRO SVO
ANTONIO FURIOSO TRIBVNO
MONUMENTUM POSVIT
ANNO DNI MDCCXIII

Povrh natpisa je jedan od grbova Deškovića: tri crna povezanih očiju u profilu ispunjaju polje štita.

³³ Vidi *Matice rođenih* u Omišu. Margarita Jelić se javlja kao kuma na krštenjima.

³⁴ Kruno Prijatelj: *Federiko Benković, Zagreb, JAZU, 1952, str. 18.*

³⁵ K. Prijatelj: *Novi podaci o našim baroknim »Schiavonima«, Zagreb, Bulletin JAZU, 1981. br. 1 (51), str. 100; C. Fisković: Tragom Federica Benkovića, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, III, Dubrovnik 1954, str. 358—359.*

³⁶ Na grafici Omiša iz 1708. godine koja se čuva u Vojnom arhivu u Beču lijepo se vidi visoka bočna strana ove kuće.

²⁶ *Dokumenti u Muzeju grada Splita.*

²⁷ Isto.

²⁸ Š. Ljubić, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia, Vienna-Zara, 1856, str. 140.*

²⁹ Š. Ljubić, o. c.

³⁰ Š. Ljubić, o. c.

³¹ I. Pivčević, o. c., str. 72—73.

³² Pavković je poljičko prezime i ima ga još u Gornjim Poljicima. Jedan dio obitelji iselio se 1570. u Omiš. Matija Pavković postao je kapetan poljičke satnije, te zapovjednik splitskog lazareta. Njega je naslijedio brat mu Vicko Matij je umro već 1624. (Pivčević, o. c., str. 72—73), ili 1626. godine. (Kaštelan, o. c., str. 68). Na starom omiškom groblju postoje još uvijek dvije grobnice te obitelji s latinskim natpisima. Grb u štitu ima križ jednakih krakova u kojeg je umetnuto pet kula. Na vrhu štita stoji uspravljeni vuk. Na jednom bolje sačuvanom grobu, koji ima renesansnu profilaciju rubova nadgrobne ploče i okvira grobnice stoji opisani grb, a ispod njega natpis

SEP. FATTA DAL
S. GOVR. VINCE
ZO PAVCOVICH
P SEETHEREDI
SOI ET PILS GOV.
MATTIO SVO
FRELLO. 1622.

Na drugoj grobnici je isti grb uokviren raskošno viticama baroknog vremena, te vijencem (hrastova?) lista, ispod čega je i natpis također uokviren viticama, danas teško čitljiv,

Obitelj Dražojević-Jelić cijelo je vrijeme bila svjesna svoga podrijetla, o čemu svjedoče sudbonosni događaji u Dalmaciji u prošlom stoljeću u doba hrvatskog narodnog preporoda. Uz najznačajnijeg omišskog narodnjaka Ivana Deškovića, kao načelnik Omića i kao narodnjak koji je pravovremeno uočio nužnost sjedinjenja Hrvata, bio je i Karlo Dražojević-Jelić (1816—1890), načelnik Omiša 1865/67 i 1868/70. U mnoštvu dalmatinskih plemićkih obitelji koje su latinizirale ili talijanizirale svoja prezimena, obitelj Dražojević je gotovo izuzetak. Pa čak i u malenom Omišu, gdje je dodir s okolnim selima uvijek bio intenzivan, i gdje nije bilo značajnijih odjeka humanizma, ima slučajeva da je dio obitelji Dešković postao Furioso, Despotovići su Caralipeo, Draškovići su Bonitio, Primojevići su Primevio, a vjerojatno su i Perinovići postali Franceschi.³⁷

Posljednji muški potomak obitelji, grof Juraj Dražojević-Jelić (1846—1897)³⁸ bio je u prvoj garnituri profesora Velike realke u Splitu, u vrijeme njezina pohrvaćivanja. Autor djela *Phylloxera-Vastatrix*,³⁹ predsjednik

Prvog vinarskog društva Dalmacije u Splitu, bio je daleko i teoretski i praktično uključen u proces unapređivanja svoga kraja na početku građanskog doba, osjetivši da se u uzgoju vinove loze krije mogući izlaz iz uskih regionalnih okvira privređivanja i života. Na njegov zahtjev Italija je 1881. priznala plemstvo Dražojevića Jelića i oni su upisani u *Libro d'oro della Nobilità Italiana*, sa titulom conte, a na osnovi starijih isprava.⁴⁰ Njegovom smrću izumro je ovaj stari hrvatski plemićki rod, te je trebalo barem djelomično upozoriti na njihovu značajnu ulogu u prošlosti Dalmacije.

³⁷ Vidi *Matice rođenih* u Omišu gdje se Franceschi spominje kao Franceschi alias Perinović u nekoliko navrata.

³⁸ Fotografija profesora Velike realke iz 1883/1884. godine objavljena u »Narodni preporod u Splitu«, *Split* 1982, str. 60.

³⁹ Djelo objavljeno kao knjiga, v. *Phylloxera-Vastatrix, Split, Tip. di Antonio Zannoni, 1875.*

⁴⁰ *Dokumenti u Muzeju grada Splita*, rad A. Bežića.

nac, spent in Ancona. The analysis of his work on the facade of the Merchants Loggia and portals of the St. Francis and St. Augustine Churches has established the correct chronology, defining separately the contribution of assistants on the first two monuments, and the two phases in the creation of the third. The extensive analysis deals with the problem of quality of all plastic elements contained in the works described, especially esthetical characteristics of significant sculptures, in some points opposing polemically opinions of other experts. The iconography of the monuments has been discussed in detail, as well as their stylistic features. This and the works the artist produced on our coast served as a basis to define his position within the framework of the humanist culture on the rise, maintaining the Gothic traditions of Venetian origin in building and sculpture, in the middle of the 15 century, in the Adriatic region.

Grgo Gamulin

TWO PAINTINGS BY ANTONIO VIVARINI IN CROATIA

Two paintings unknown to date have been attributed to Antonio Vivarini: »St. Helen« from the Perić private collection in Zagreb, and »Madonna with the Dead Christ« from the Jeličić collection in Split. The first painting dates from between 1448 and 1464, while the second might possibly be the work of Vivarini, created between 1450 (polyptych in Bologna) and 1464 (polyptychs from Osimo and Pesaro).

Angela Horvat

GOthic STATUE OF MARY OF BISTRICA

Analysis of the Gothic statue of Mary of Bistrica (Hrvatsko Zagorje) has established that the work was produced in a local workshop lacking finesse. The craftsman had a number of models for the statue, probably a stone sculpture among others, because the statue is only roughly finished at the back. The late Gothic statue with its rustic shape retains certain archaic elements from 1400 at the end of the 15th century, and presents a valuable example of naive sculpture in Southern Europe. It dates from 1490.

Vladimir Marković

A NEW INSIGHT INTO 16th CENTURY PAINTING IN DUBROVNIK

The predella of »The Last Supper« on the altar of the Holy Cross in the parochial church in Luka Šipanska (the island of Šipan) is attributed to P. F. Sacchi (1485—1528) because of its similarity to his Genoese works. Joos van Cleve's direct influence is also noted. The painting »Pietà« in the sacristy of Luka Šipanska is probably the part of the same altar by Sacchi, while the altarpiece has not been preserved. The painting »The Holy Family With an Angel« from the St. Mary's Church in Pakljena on the island of Šipan is attributed to Peter Coecke van Aelst (1502—1550) as one of the few paintings done by the master himself. The quality of the painting and the circumstances under which it came to Šipan point to this possibility.

Kruno Prijatelj

THE ALTERPIECE OF THE ST. HYACINTH BY PONZONI (?) IN KORČULA

The author discusses the altarpiece of St. Hyacinth in the Abbey Museum in Korčula, brought from the Church of Our Lady of Conception in the same town. The central part presents the revelation of the Virgin to a Dominican saint of Polish origin and the twelve smaller parts depict scenes from the saint's life. The work is attributed to a Dalmatian painter, Matija Ponzoni — Pončun (1586 — later than 1663), a disciple of Palma the Younger and Santa Peranda, who worked in Venice and Friuli and occasionally in his native country. The painting probably dates from the 1640's, when the artist was working in Dalmatia.

Radoslav Tomić

HERITAGE OF THE DRAŽOJEVIĆ-JELIĆ FAMILY

Numerous historical facts on the life and activities of prominent Dražojević-Jelić family from Poljice and Omiš region are presented chronologically on the basis of the family's genealogical tree and substantial archive records. The names and family ties are listed from the first known member, Dražoje, lord of Kamen-grad who ruled in Poljice around 1350, to the last male descendant, Juraj Dražojević Jelić (1846—1897). The family life in Omiš (since 1570) is documented through buildings that are still standing and a number of family gravestones.

Cvito Fisković

PITTONI'S PAINTING IN VIS

Paintings by prominent Venetian Rococo painter Giambattista Pittoni (1687—1767) have not previously been known to exist in Dalmatia, where works of 18th century Venetian painters are otherwise plentiful. Analysis of his style leads to the assumption that the great central altar painting in the Church of the Holy Ghost in Vis, on the island of Vis, is his original work.

Đuro Vandura

J. G. TRAUTMANN IN THE STROSSMAYER GALLERY IN ZAGREB

During analysis of the painting »A Woman Lighting a Candle«, attributed to Godfried Schalcken, donated to the Strossmayer Gallery by Ante Topić Mimara in 1967, an original signature was discovered leading to the conclusion that its real author is Johann Georg Trautmann (1713—1769). The painter worked in Frankfurt, painting in the manner of the late Dutch tradition. J. W. Goethe wrote of him: »Trautmann created several wonderful, Rembrandt-like Resurrections from the New Testament...« There is mention of several of Trautmann's contemporaries, painters with the same tenebrist expression who skillfully applied the effects of artificial light (candles, open fire, lamp).
